

Ifjúsági szervezetek és önkormányzatok kapcsolata

A tanulmány* célja, hogy áttekintse, milyen jellegzetességei vannak az önkormányzatok és a civil ifjúsági szervezetek közötti kapcsolatnak, együttműködésnek az észak-alföldi régióban. Elsősorban azon folyamatok bemutatását tűztük ki célul, melyek során az önkormányzati feladatok civil ifjúsági szervezetek részvételével valósulnak meg, vagy a kötelezően ellátandó feladatot az önkormányzat nem saját intézményrendszerén belül, hanem – civilekkel kötött ellátási szerződés keretében – a feladatot „kiszervezve” valósít meg.

Kutatásunk során a fiatalok szervezett aktivitásának szervezetszociológiai megközelítésére teszünk kísérletet, azzal a szándékkal, hogy feltérképezzük az észak-alföldi régió sokszínű, nehezen áttekinthető ifjúságszervezeti palettáját, hogy megismerjük a különböző szervezetek céljait, társadalmi funkcióját, kapcsolati hálóját, egy lehetséges Regionális Ifjúsági Stratégia vázának megalapozása reményében.

Jelen kutatás keretei között a 15–29 éves fiatalok olyan csoportjait tekintjük ifjúsági szervezetnek (szakszervezetek, egyházi-, vallási szervezetek, sportegyesületek, klubok, civil szervezetek, művészeti csoportok, társadalmi-, politikai szervezetek...), méretüktől, taglétszámuktól függetlenül, melyek tevékenységüket a közösen megállapított célok érdekében, a fiatalok önkéntes és aktív részvételével, önállóan nyilvántartásba vett jogi személyként végzik. Amelyek vagy valamilyen felnőtt szervezethez kapcsolódva, annak a szolgáltatásban állva tevékenykednek, vagy valamely – alulról jövő – kezdeményezés érdekében intézményesülnek, s hozzájárulnak a korosztály társadalmi szerepvállalásának, participációjának ösztönzéséhez.

Elemzésünk térbeli keretétül az észak-alföldi régió szolgál, különös tekintettel a három megyeszékhelyre: Debrecenre, Nyíregyházára és Szolnokra. Meggyőződésünk ugyanis, hogy bár nagyon fontos az országos stratégiaalkotás, az ifjúság ügye helyben dől el, s ezért a lokális sajátosságokat figyelembe vevő, a helyi szinten jelentkező, valós problémákra választ adó megoldásokra van szükség.

Abból a feltevésből indulunk ki, hogy az önkormányzatok és ifjúsági szervezetek kapcsolatának alakításában jelentős szerepe van, kellene, hogy legyen az ifjúsági referensnek, akinek tevékenységét jellemzően a helyi lehetőségek és körülmények alakítják.

Az empirikus adatok összegyűjtésére 2006 és 2008 tavaszán került sor kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek ötvöztetésével. A kvantitatív vizsgálat során nem került sor mintavételre, mivel az adatgyűjtést teljes körű vizsgálatnak terveztük. Az észak-alföldi régió 32 településének ifjúsági referenseit sikerült bevonnunk a vizsgálatba. A regionális empirikus vizsgálat második részében 17 véletlenszerűen kiválasztott nonprofit ifjúsági szervezet vezetőjével készítettünk strukturált interjút. Az interjúalanyok kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy kapcsolatban álljanak Debrecen, Nyíregyháza illetve Szolnok Megyei

---

* Készült a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományok programja keretében.

Jogú Város önkormányzatával. A kapcsolatot meglévőnek tekintettük, ha a szervezet pályázott az önkormányzat támogatási alapjai közül (civil-, ifjúsági-, sport-, kulturális alap) valamelyikre, vagy az önkormányzattal közművelődési megállapodást illetve ellátási szerződést kötött, illetve kapcsolatban állt az önkormányzat ifjúsági referensével.

Mint kutatásunk azt jól bizonyítja, az ifjúság ügye lokális szinten három szereplő szoros együttműködésének eredője. Ez a három pillér az ifjúsági szervezet, az önkormányzat és maga az ifjúsági referens.

Kutatásaink nyomán kirajzolódni látszik a „tipikus ifjúsági referens” képe, aki középkorú nő, házas, gyermeket nevel, főiskolai végzettséggel rendelkezik, eredeti szakmáját tekintve pedagógus, szerény nyelvtudással. Munkahelye az adott település polgármesteri hivatala, feladatát teljes munkaidőben, határozatlan idejű munkaszerződéssel, de nem önálló munkakörben látja el. Kötődik saját települése civil társadalmához, maga is tagja valamilyen egyesületnek, alapítványnak, ennek ellenére személyes kapcsolata a többi szervezettel elenyésző és meglehetősen korlátozott. Úgy tűnik, hogy a tipikus ifjúsági referens nem tekinthető politikailag fajsúlyos személyiségnek saját településén, a helyi politika formálásában túl sok szerepe nincs. Munkájuk nem tűnik túlzottan hatékonynak, inkább bizonytalanoknak nevezhető. Sokan „jobb híján” kerülnek ebbe a pozícióba, nem túl elkötelezettek és nincsenek tisztában saját szerepvállalásuk lehetőségeivel. Nem látszik kibontakozni az az összekötő szerep, amely felbecsülhetetlen jelentőséggel bírna az önkormányzat és a civil ifjúsági szervezetek együttműködése szempontjából.

Ezt bizonyítja az a tény is, hogy ugyan az önkormányzatok bizonyos része, az ifjúság helyi önszerveződésének elősegítése céljából alkalmaz ifjúsági referenseket, azonban a referensek feladat- és munkaköre, valamint szerepük az ifjúsági szolgáltatások rendszerén belül szabályozatlan, tevékenységüket jellemzően a helyi lehetőségek és körülmények, valamint a referens személyisége, kapcsolatai alakítják.

Az önkormányzatok viselkedése is sok esetben felemás, sok az esetlegesség az ifjúsági referens alkalmazása kapcsán, az ifjúsági koncepció meglétét illetően is. A referensek foglalkoztatása, működésük finanszírozása az önkormányzatok önként vállalt feladatai közé sorolandó, a munkakörök létrejöttét központi pályázati támogatás segítette, ezért a többségében határozott idejű foglalkoztatás. A helyi ifjúságpolitika nem átgondolt, inkább fellángolások jellemzik, s a települési ifjúsági koncepciók elkészítése elsősorban a politikai szándék meglététől függ.

Kutatásaink alapján kirajzolódik – az ifjúság ügyének harmadik pilléréként – a „tipikus ifjúsági szervezet” képe is. Ezek szerint az észak-alföldi régió tipikus ifjúsági szervezetei több éves (2–15 év) múltra tekintenek vissza, s a csoport tagjai már a bejegyzést megelőzően is együtt dolgoztak. Elsősorban a kultúra, művelődés illetve a sport területén működnek – a kelet-közép-európai trendeket követve – s a szakmai munkát a működéshez kapcsolódó területen dolgozó szakember irányítja. Tevékenységük során igyekeznek hiánypótló vagy modellértékű rendezvényeket szervezni és szolgáltatást nyújtani. A szervezet elsősorban pályázatokból tartja fenn magát, vállalkozás vagy magánszemély csak csekély mértékben támogatja, regionális hatókörű és a vezetőség társadalmi munkában végzi feladatát. A tipikus ifjúsági szervezet kapcsolatai a helyi önkormányzatokkal esetlegesek, nem rendelkeznek ellátási szerződéssel, önkormányzati feladatot nem látnak el.

Az önkormányzat, az ifjúsági referens valamint a civil ifjúsági szervezet kapcsolatában jól elkülöníthető típusok rajzolódnak ki a régióban, mely kapcsolatok mélységét és intenzi-

tását az önkormányzatok részéről a politikai szándék – az, hogy létre hoz-e és működtet-e intézményeket, fontosnak tartja-e az ifjúsági koncepció megalkotását a településen, foglalkoztat-e ifjúság referenst – az ifjúsági referensek részéről a képzettség és a kapcsolati háló, az ifjúsági szervezetek oldaláról pedig az érdekérvényesítő képesség határozza meg.

Ennek megfelelően a három szereplő kapcsolatában, az észak-alföldi régióban a következő típusokat különböztettük meg: szoros, gyümölcsöző kapcsolat, intenzív együttműködés: az ifjúsági referens képzett és kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkezik, így sok ifjúsági szervezettel tartja a kapcsolatot, akiknek jó az érdekérvényesítő képessége és minden tőlük telhetőt megtesznek céljaik érvényesítése érdekében, s ez párosul az önkormányzat politikai szándékával valamint az ifjúságpolitikai koncepció meglétével. Laza kapcsolat: az ifjúsági referens többé-kevésbé képzett és lelkiismeretesen igyekszik felvenni és tartani a kapcsolatot a helyi ifjúsági szervezetekkel, lehetőségeihez mérten segíti őket, azonban ez nem párosul az önkormányzat koncepcióalkotó-, valamint politikai szándékával, felszínes. S végül ad hoc jellegű kapcsolat, főként az önkormányzat saját intézményrendszerén belül: az ifjúsági referens kapcsolati hálója nem túl kiterjedt, képzettsége sem szakirányú, kapcsolata esetleges az amúgy is rossz érdekérvényesítő képességű ifjúsági szervezetekkel, s az önkormányzatnál sem jelentkezik a politikai szándék, a koncepcióalkotás szintjén sem érdekli az ifjúság.

Azon előfeltevésünk, mely szerint a legtöbb ifjúsági szervezet nem kínál alternatív értékeket, cselekvési lehetőségeket a fiatal korosztályok számára beigazolódni látszik a kutatás eredményeinek tükrében. A fiatalok, úgy tűnik, laza, strukturálatlan helyzetben érzik magukat otthonosan, s inkább összegyűlnek egy-egy koncert, vagy party kedvéért, mint hogy ifjúsági szervezetekbe tömörülve váltsák meg a világot. Létezhetnek persze olyan összejövetelek, melyek egy-egy téma, egy-egy ügy mentén képesek nagyobb számú fiatal ad hoc jelleggel megmozgatni, ám ettől még nem válik belőlük közösség.

A fiatalok szervezeti hovatartozásukat tájékoztató pontok köré rendezik, ám ezen tájékoztató pontok között szinte egyáltalán nem szerepel a politika. A szervezetek s programjaik nem igazán vonzóak a fiatalok számára. A fiatalok többsége egyáltalán nem is keresi velük a kapcsolatot s ez annak is köszönhető, hogy a civil ifjúsági szervezetek tevékenységét – ma még – az indokoltnál kisebb figyelem és nyilvánosság övezi, az általuk szervezett programok nem igazán hatékonyak. A fiatalok ugyan lehet, hogy részt vesznek egyes rendezvényeken, az események azonban nem feltétlenül érintik meg őket, a résztvevőket sok esetben az érdektelenség jellemzi.

Az ifjúsági szervezetek szinte kivétel nélkül kiterjedt szakmai, civil kapcsolatokról számoltak be. Saját szakterületén minden szervezet igyekszik felvenni és tartani a kapcsolatot más civil szervezetekkel, a területen működő intézményekkel. Természetesen vannak alkalmi, programokhoz kötött kapcsolatok, mint ahogyan vannak hosszú távú, nagy intenzitású együttműködések is. Több szervezet kiterjedt nemzetközi szakmai kapcsolatrendszerrel számolt be – bár ezt a kijelentést érdemes bizonyos fenntartásokkal kezelni – azonban igen csekély mértékben állnak kapcsolatban az önkormányzatokkal, s ezeket a kapcsolatokat is jobbra ők maguk keresik, nem a másik fél. A civil ifjúsági szervezetek többsége megalakulásától kezdve igyekszik jó kapcsolatot ápolni az önkormányzattal, bár a kapcsolódás igencsak esetleges, hiszen ahogyan arról a szervezetek vezetői beszámoltak, bár örülnének neki, a Hivatal egyáltalán nem keresi velük az együttműködés lehetőségét. Mindössze információval és évente egy-két alkalommal kiírt pályázatokkal támogatják

őket, és az is előfordul – noha igen kevés esetben –, hogy közhasznú vagy közcélú munkások biztosításával igyekeznek segíteni a szervezet munkáját.

Viszonylag kevés jele van annak, hogy a civilek és az önkormányzatok, az ifjúsági referensek közreműködésével közös ügyekben vennének részt. Nem is csodálkozhatunk ezen akkor, amikor az ifjúsági referensek jelentős részének nincs közvetlen kapcsolata a civil társadalommal. (Minél nagyobb egy település annál valószínűbb, hogy a referens több civil szervezetnek is tagja, kisebb településeken azonban előfordul, hogy egyetlen szervezetben sem tevékenykedik.) Sok esetben valószínűsíthető, hogy nem rendelkeznek kellő mennyiségű információval, nem elég tájékozottak saját településük adottságait tekintve sem, s munkájuk sok esetben elvész az önkormányzati bürokrácia útvesztőjében.

Az ifjúsági szervezetek elsősorban azon önkormányzati feladatok ellátásában vállalnak szerepet, ha egyáltalán szerepet vállalnak, melyek amúgy is a profiljukba illeszkednek. (Meg kívánjuk jegyezni, hogy igen kevés azon szervezetek száma, melyek tiszta profillal rendelkeznek, s kétség kívül ez is gátat szab az önkormányzatokkal való együttműködésüknek.) Ilyen területek a sport a kultúra-művelődés és a szabadidő. Várakozásainkkal ellentétben legkevésbé a környezetvédelem területén kapcsolódnak be az önkormányzati feladatellátásba a civil ifjúsági szervezetek, és elhanyagolható a közreműködésük az oktatás valamint a gyermek- és ifjúságvédelem területén is.

Azt látjuk tehát, hogy az önkormányzat és a civil ifjúsági szervezetek kapcsolata gyerekcipőben jár, ami nagyrészt annak köszönhető, hogy az önkormányzat nem tekinti partnernek a civileket, főleg, ha ráadásul még fiatalok is, s az együttműködés lehetőségét csak az egyik fél, tudniillik a civilek keresik. A két szektor közötti összekötő, koordináló szerepet az ifjúsági referenseknek kellene betölteniük, azonban próbálkozásaik mindezedáig nem vezettek jelentős sikerre. Úgy tűnik, hogy a két fél együttműködéséből hiányzik a konszenzus, a közmegegyezés, az önkormányzat szempontjai nem tisztázottak és hiányzik belőlük a szándék. Az igen kevés meglévő kapcsolat sem feltétlenül a szakmai érdekek mentén szerveződik, s félő, hogy egy idő után a civil ifjúsági szervezetek – beleunva a próbálkozásokba – inkább csak a civil együttműködésre helyezik a hangsúlyt, mint ahogyan erre már tettek utalásokat a szervezetek vezetői.

Az ifjúsági szervezetek vezetői, tisztségviselői előbb vagy utóbb várhatóan feladják a küzdelmet. Tevékenységüket sok esetben igen csekély figyelem és nyilvánosság övezi, munkájukat sem anyagilag sem erkölcsileg nem ismerik el, s így legyen valaki bármily elkötelezett és elszánt, a motiváció egy idő után megszűnik.

A társadalom feladata, hogy teret nyisson az ifjúság felé akár egyénenként, akár szervezetekbe tömörülve. Jelen kell lenni a fiatalok életében. A fiatalok igénylik az állandó jelenlétet. Lehet, hogy egyeseknek csak arra van szükségük, hogy legyen egy hely, ahol focihatnak, mások viszont igénylik, hogy a társadalom esélyteremtő módon viszonyuljon hozzájuk, és ne csak akkor tűnjön fel az életükben, ha választások közelednek. Az esélyeknek természetesen több szintje van. Elemi szükséglet a lakhatás, étkezés, iskoláztatás, azonban legalább ilyen fontos a szerveződés is. A fiatalokban komoly igény van a különböző közösségi programok, a szórakozási lehetőségek iránt, s az igényeiket kielégítő intézményi keretek megteremtését elsősorban a helyi önkormányzat feladatának tartják. A civilek ebben segíthetnek, de nem úgy, hogy rátelepednek az ügyre, nem öncélúan és nem politikai érdekek által vezérelve, hanem a fiatalok szükségleteit szem előtt tartva. Ehhez viszont elengedhetetlen a folyamatos szakmai segítség.

Az elmúlt évtized során fokozatosan erősödött a nonprofit szervezetek szolgáltatási funkciója és növekedett azon közösségi feladataik köre, amelyek ellátása hagyományosan az állam feladata. Bizton állíthatjuk, hogy a magyar nonprofit szektor a nyugat-európai modell felé közeledik, és meggyőződésünk, hogy a civil szféra kiépülésének, növekedésének, befolyásának kulcsa az, hogy mennyire lesz képes élni az információs társadalom kínálta új lehetőségekkel, elsősorban az egymás közötti információ- és tapasztalatcsere nyújtotta lehetőségekkel. Ha képes kihasználni a természetéből adódó rugalmasságot, szabad mozgásteret, kreativitást, akkor az állammal, a gazdasággal és a politikával azonos súlyú, megkerülhetetlen társadalomszervező erővé léphet elő nemzetközi, országos és helyi szinten egyaránt.

Ami pedig az ifjúsági referenseket illeti: a jövőt illetően lehet okunk némi optimizmusra, hiszen a kormány 2009 októberében elfogadta a Nemzeti Ifjúsági Stratégiát és 2010. január 13-án a Stratégia 2010–2011-re vonatkozó Cselekvési tervét, mely szerint elő kell készíteni az önkormányzatok gyermek és ifjúsági feladatainak és az azokat ellátó tisztviselők (ifjúsági referensek) hatáskörének szabályozását. A feladat felelőseként a Cselekvési terv a Szociális és munkaügyi minisztert jelöli meg, 2011. december 31-i határidővel. Reményeink szerint ezen túlmenően a feladatok mellé sikerül forrásokat is rendelni, s talán ennek legmegfelelőbb formája a normatív támogatás lehetne. Konkrét feladatok és hatáskörök, valamint a megvalósításukhoz szükséges források birtokában, talán az ifjúsági referensek munkája is hatékonyabb lehet.

Csiha Tünde

A felsőfokú tanulmányok hatása a munkaerőpiaci reintegrációra

A szakmai karrierút megszakítása a gyermekszülés és gyermeknevelés idejére hátránnyal jár, mivel az otthon töltött évek alatt megkopnak a képességek, a megszerzett tudás elavulttá válik, illetve a kompetenciák sérülése mellett a munkaerőpiaci reintegrálódás bizonytalansága jelenti a munka világának rizikófaktorát. A tudás erodálásának elkerülését, és ezzel együtt az aktív munkavállalói létbe történő sikeres visszatérés lehetőségét biztosíthatja a gyermeknevelési ellátás idején folytatott tanulás. Érdeklődésünk egyrészt arra irányult, milyen jellegű döntési stratégiák vezethetik el a kisgyermeket nevelő hallgatókat az egyetemek és főiskolák padjaiba, milyen megfontolásból döntenek a diploma megszerzésének szükségesség mellett az inaktív időszakban. A másik kérdésünk a tanulmányok kimeneti szakaszára fókuszálva azt vizsgálja, milyen megtérülésre számíthatnak azok a nők a munkaerőpiacon, akik a szülést követő években felsőfokon képezték magukat, milyen módon befolyásolta az újonnan megszerzett felsőfokú végzettség a munkapiaci reintegrációjukat, és azt követő munkavégzésüket. Jelen tanulmány az utóbbi kérdéskör egy szeletét kívánja bemutatni olyan munkavállalók körében végzett vizsgálat alapján, amelynek során az inaktív éveik alatt felsőfokú tanulmányokat folytató, de azóta újból munkába állt nőket kerestünk meg. A megkérdezettek a Debreceni Egyetem és a Nyíregyházi Főiskolai egykori hallgatói voltak, és legalább egy évet töltöttek el a gyermekgondozási díj (gyed) vagy gyermeknevelési segély (gyes) igénybevétele után a mun-